

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

25 noiembrie 2020 *

[Text îndreptat prin Ordonanța din 20 ianuarie 2021]

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13/CEE – Consecințele constatării caracterului abuziv al unei clauze – Înlocuirea clauzei abuzive – Modalitate de calcul al ratei dobânzii variabile – Admisibilitate – Trimiterea părților la negocieri”

În cauza C-269/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Curtea de Apel Cluj (România), prin decizia din 27 februarie 2019, primită de Curte la 29 martie 2019, în procedura

Banca B. SA

împotriva

A. A. A.,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul J.-C. Bonichot, președinte de cameră, domnul L. Bay Larsen, doamna C. Toader și domnii M. Safjan și N. Jääskinen (raportor), judecători,

avocat general: domnul G. Pitruzzella,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă și în urma invitației adresate părților din procedura principală și părților interesate prevăzute la articolul 23 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene de a răspunde în scris la întrebările adresate de Curte,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Banca B. SA, de R. Trăilescu, I.-C. Șerban, D. Cristea și E. Tudose, avocați;
- pentru A. A. A., de C. Neamț, avocată;

[astfel cum a fost îndreptat prin Ordonanța din 20 ianuarie 2021]

* Limba de procedură: româna.

- pentru guvernul român, inițial de C.-R. Canțâr, E. Gane, O.-C. Ichim și L. Lițu, ulterior de E. Gane, O.-C. Ichim și L. Lițu, în calitate de agenți;
- pentru guvernul Regatului Unit, de Z. Lavery și S. Brandon, în calitate de agenți, asistați de A. Howard, barrister;

[astfel cum a fost îndreptat prin Ordonanța din 20 ianuarie 2021]

- pentru Comisia Europeană, de C. Gheorghiu și N. Ruiz García, în calitate de agenți,
- având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general, pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Banca B. SA, o instituție bancară, pe de o parte, și A. A. A., pe de altă parte, în legătură cu caracterul pretins abuziv și cu nulitatea absolută a mai multor clauze care figurează într-un contract de credit privind acordarea unui împrumut de nevoi personale încheiat de A. A. A. cu această instituție.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Din al douăzeci și patrulea considerent al Directivei 93/13 reiese că autoritățile judiciare sau administrative ale statelor membre trebuie să aibă la dispoziție mijloace adecvate și eficiente pentru a împiedica aplicarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.
- 4 Articolul 3 alineatul (1) din această directivă prevede:

„O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.”

- 5 Potrivit articolului 6 alineatul (1) din directiva menționată:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

- 6 Articolul 7 alineatul (1) din aceeași directivă prevede următoarele:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori [a se citi «profesioniști»].”

Dreptul național

- 7 Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori (denumită în continuare „Legea nr. 193/2000”) transpune în dreptul român Directiva 93/13.
- 8 În conformitate cu dispozițiile articolului 6 din Legea nr. 193/2000, clauzele abuzive cuprinse în contract și constatate fie personal, fie prin intermediul organelor abilitate prin lege nu vor produce efecte asupra consumatorului, iar contractul se va derula în continuare, cu acordul consumatorului, numai dacă după eliminarea acestora mai poate continua.
- 9 Potrivit articolului 7 din legea menționată, în măsura în care contractul nu își mai poate produce efectele după înlăturarea clauzelor considerate abuzive, consumatorul este îndreptățit să ceară rezilierea contractului, putând solicita, după caz, și daune interese.
- 10 Articolul 9³ din Ordonanța Guvernului nr. 21/1992 privind protecția consumatorilor, introdus prin articolul II punctul 9 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 174/2008, prevede că, în cadrul contractelor încheiate cu consumatorii, furnizorii de servicii financiare sunt obligați să respecte următoarele reguli, expuse astfel la litera g):

„în contractele de credit cu dobândă variabilă se vor aplica următoarele reguli:

1. variația ratei dobânzii trebuie să fie independentă de voința furnizorului de servicii financiare, raportată la fluctuațiile unor indici de referință verificabili, menționați în contract, sau la modificările legislative care impun acest lucru;

2. dobânda poate varia în funcție de dobânda de referință a furnizorului de servicii financiare, cu condiția ca aceasta să fie unică pentru toate produsele financiare destinate persoanelor fizice ale operatorului economic respectiv și să nu fie majorată peste un anumit nivel, stabilit prin contract;

[...]”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 11 La 5 iunie 2007, A. A. A. a încheiat un contract de credit privind acordarea unui împrumut de nevoi personale cu Banca B. Acest contract era garantat printr-o ipotecă de rang I, în valoare de 182 222 de euro, din care suma de 179 000 de euro corespundea împrumutului de nevoi personale denumit „Maxicredit” cu dobândă fixă pe un an, iar suma de 3 222 de euro corespundea comisionului de acordare a acestui împrumut, pentru o perioadă de 300 de luni.
- 12 Din decizia de trimitere reiese că următoarele clauze contractuale erau aplicabile contractului menționat:
- în cuprinsul contractului de credit în cauză, la articolul 5 s-a stipulat o rată a dobânzii de 7,4 % pe an pentru primul an de creditare, după care dobânda curentă va fi formată din dobânda de referință variabilă afișată la sediile instituției bancare, la care se adaugă 1,5 puncte procentuale;
 - potrivit articolului 2.6 din Condițiile generale de creditare anexate la acest contract, pe parcursul derulării creditului, rata dobânzii curente se putea schimba în funcție de evoluția „serviciului unic al datoriei clientului” față de această instituție;

- în temeiul articolului 2.10 litera a) din aceste condiții generale, pe parcursul derulării creditului, instituția bancară putea modifica dobânda fără consimțământul împrumutatului în funcție de costul resurselor de creditare, noua rată a dobânzii aplicându-se de la data modificării acesteia la soldul creditului existent. Modificarea dobânzii variabile conducea la recalcularea dobânzii datorate.
 - conform articolului 2.10 litera b) din condițiile generale menționate, pentru creditele cu dobândă variabilă stabilită în funcție de un indice de referință LIBOR/Euribor, nivelul dobânzii se putea modifica în funcție de evoluția acestui indice;
 - în temeiul articolului 2.11 din aceleași condiții generale, noua rată a dobânzii de referință revizuibilă trimestrial era afișată la sediul instituției bancare de la data intrării în vigoare a modificării, iar rata dobânzii rezultată se aplica la soldul creditului existent la data modificării;
 - în cazul liniilor de credit, împrumutatul lua cunoștință de modificarea dobânzii anuale, precum și de graficul de rambursare actualizat prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire/extras de cont eliberat gratuit împrumutatului la ghișeele instituției bancare;
 - în cazul în care, în urma modificării ratei dobânzii de către această instituție, împrumutatul nu rambursa restul din creditul angajat și dobânzile aferente în termen de cel mult 10 zile de la data luării la cunoștință, se considera că acesta a acceptat noul nivel al dobânzii.
- 13 La 9 iunie 2017, A. A. A. a formulat o acțiune împotriva Băncii B. la Tribunalul Specializat Cluj (România) în vederea constatării caracterului abuziv și, prin urmare, a nulității absolute a clauzelor contractului de împrumut în cauză referitoare la rata dobânzii variabile și, pe cale de consecință, a anulării graficului de rambursare întocmit cu aplicarea acestor clauze. El a solicitat de asemenea ca instanța respectivă să oblige pârâta să modifice clauzele menționate și să o oblige să ramburseze sumele achitate în plus ca urmare a constatării caracterului abuziv al acestora. În fața instanței menționate, A. A. A. a susținut printre altele că clauzele în cauză îi permiteau Băncii B. să modifice în mod arbitrar cuantumul dobânzii, aducând astfel atingere intereselor sale legitime în calitate de consumator.
- 14 Prin sentința din 23 ianuarie 2018, instanța menționată a admis în parte acțiunea formulată de A.A.A. Aceasta a constatat printre altele nulitatea absolută parțială a clauzei care figurează la articolul 5 din contractul de împrumut în cauză, în ceea ce privește mecanismul de determinare a ratei dobânzii variabile, potrivit căreia rata dobânzii actuale corespunde ratei dobânzii de referință variabile afișate în sediile instituției bancare, precum și a articolului 2.6, a articolului 2.10 litera a) și a articolului 2.11, articole vizate la punctul 12 din prezenta hotărâre. Nulitatea absolută a clauzei care figurează la articolul 2.10 litera b) din contractul menționat a fost constatată întrucât instituția bancară avea numai posibilitatea, iar nu obligația, de a revizui rata dobânzii variabile în funcție de indicii de referință prevăzuți în contract, și anume LIBOR sau Euribor.
- 15 În plus, Banca B. a fost obligată să precizeze conținutul clauzei referitoare la dobânzi din contractul de împrumut în cauză, definind, potrivit indicațiilor instanței menționate, componentele și cuantumul acestor dobânzi. Pe de o parte, marja prevăzută la articolul 5 din contract trebuia stabilită la 1,5 puncte procentuale majorate cu indicii Euribor la 6 luni. Pe de altă parte, modalitatea de modificare a ratei dobânzii trebuia să depindă exclusiv de indicii de referință Euribor la 6 luni, cu o marja fixă a instituției bancare care nu putea fi modificată decât prin acordul scris al părților, astfel încât modificarea ratei dobânzii depindea de variațiile indicelui Euribor la 6 luni.
- 16 Potrivit Tribunalului Specializat Cluj, înlăturarea clauzei care conferă instituției bancare dreptul exclusiv de a controla mecanismul de ajustare a ratei dobânzii variabile, fără precizarea consecințelor acestei constatări, ar conduce, practic, la modificarea contractului, în sensul fixării ratei dobânzii la nivelul celei aplicabile pentru primul an de creditare. O astfel de situație ar fi deosebit de favorabilă

profesionistului și ar face inutilă orice negociere cu privire la acest aspect între părțile la contract. În plus, această instanță a arătat că stabilirea unei rate a dobânzii fixe ar constitui o modificare a contractului contrară înțelegerii părților, care au convenit asupra unei rate a dobânzii variabile, și dispozițiilor articolului 969 din Codul civil care consacră respectarea angajamentelor contractuale (*pacta sunt servanda*).

- 17 Pe de altă parte, întrucât la încheierea contractului de împrumut în cauză nu exista o dispoziție națională care să reglementeze stabilirea ratei dobânzii în contractele de împrumut cu garanție ipotecară, Tribunalul Specializat Cluj a aplicat prin analogie dispozițiile legislative menționate la punctul 10 din prezenta hotărâre privind modalitățile de determinare a ratei dobânzii, care nu erau aplicabile *ratione temporis* în prezenta cauză.
- 18 La 15 octombrie 2018, Banca B. a formulat apel împotriva acestei sentințe la instanța de trimitere, Curtea de Apel Cluj (România).
- 19 În fața acestei instanțe, Banca B. arată în esență că instanța de prim grad a modificat modul de calcul al ratei dobânzii în cauză pentru întreaga perioadă a împrumutului, încălcând voința părților la încheierea contractului de împrumut în cauză. Pronunțându-se astfel, aceasta ar fi depășit atribuțiile puterii judiciare și ar fi încălcat jurisprudența recentă a Curții de Justiție. Banca B. susține de asemenea că instanța de prim grad și-a întemeiat în mod greșit decizia pe dispoziții care nu erau în vigoare la momentul încheierii acestui contract.
- 20 Instanța de trimitere arată că instanțele române au interpretat și au aplicat în mod divergent articolul 6 din Legea nr. 193/2000, care transpune în dreptul român articolul 6 din Directiva 93/13, în ceea ce privește printre altele determinarea consecințelor constatării caracterului abuziv al clauzelor care definesc mecanismul de stabilire a ratei dobânzii variabile pe baza unor criterii netransparente.
- 21 Dat fiind că un contract de împrumut încheiat de un consumator cu un profesionist nu poate continua să existe din punct de vedere juridic în cazul în care acesta din urmă își pierde dreptul de a percepe dobânzi, o parte a instanțelor consideră că revine părților la contract sarcina de a negocia cu bună-credință, în mod real și efectiv, clauza referitoare la modul de stabilire a ratei dobânzii, astfel încât contractul pe care acestea l-au încheiat să poată continua să existe. Alte instanțe au dispus aplicarea, la expirarea perioadei în care era prevăzută o rată fixă a dobânzii, a unei rate a dobânzii compuse din marja fixă stipulată în contractul de împrumut, începând cu al doilea an al împrumutului, majorată cu un indice obiectiv, transparent și verificabil, precum Euribor. Ar exista de asemenea o linie jurisprudențială potrivit căreia, începând cu al doilea an, dobânzile se compun exclusiv din marja fixă stipulată în contract, care este menținută. În sfârșit, anumite instanțe consideră că clauza privind modul de calcul al ratei dobânzii aplicabile pentru primul an trebuie să se aplice în continuare.
- 22 Potrivit instanței de trimitere, determinarea consecințelor care trebuie deduse din constatarea caracterului abuziv al unei clauze care definește mecanismul de stabilire a ratei dobânzii variabile este esențială pentru soluționarea litigiului pendinte în fața sa. Pe de o parte, această determinare se impune pentru a stabili rata dobânzii aplicabile în viitor raportului juridic al părților la contract. Pe de altă parte, ea este necesară pentru ca această instanță să se poată pronunța cu privire la capătul de cerere al lui A. A. A. prin care se solicită ca Banca B. să fie obligată să restituie suma achitată în plus cu titlu de dobânzi. Mai precis, ar trebui să se determine dacă suma achitată în plus corespunde diferenței dintre dobânzile plătite efectiv de acest consumator și cele calculate pe baza unei marje stabilite la 1,5 puncte procentuale majorate cu indicele Euribor la 6 de luni după primul an de creditare, diferenței dintre dobânzile plătite efectiv de acesta și cele calculate pe baza procentului fix stabilit pentru primul an de creditare sau diferenței dintre dobânzile plătite efectiv și rata dobânzii stabilită de instanță în raport cu elementele de fapt din contractul de împrumut.

23 În aceste condiții, Curtea de Apel Cluj a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 6 alineatul (1) din Directiva [93/13] trebuie interpretat în sensul că, subsecvent constatării caracterului abuziv al unei clauze care definește mecanismul de stabilire a ratei dobânzii variabile după formula «marjă fixă și o dobânda de referință practică de bancă ale cărei criterii nu sunt transparente» într-un contract de credit cu dobândă fixă limitată la primul an și variabilă ulterior, conform formulei menționate, permite instanței naționale să adapteze contractul prin stabilirea unui mod de calcul al dobânzii variabile în funcție de indicatori de referință transparenți (LIBOR/Euribor) și de marja fixă a băncii, pornind de la datele de fapt ale contractului de credit, pentru a asigura o protecție mai bună consumatorului?
- 2) Dacă răspunsul la această întrebare este negativ, articolul 6 alineatul (1) din Directiva [93/13] trebuie interpretat în sensul că, subsecvent constatării caracterului abuziv al unei clauze precum cea menționată anterior, permite instanței naționale, pe cale jurisprudențială, să stabilească o dobândă fixă, prin raportare la marja fixă stabilită pentru al doilea an de derulare a contractului sau la dobânda fixă din primul an?
- 3) Dacă răspunsul la această întrebare este negativ, articolul 6 alineatul (1) din Directiva [93/13] și principiul efectivității trebuie interpretate în sensul că, subsecvent constatării caracterului abuziv al unei clauze precum cea menționată anterior, se opune ca instanța națională să trimită părțile la negocieri în vederea stabilirii noului nivel al dobânzii, fără stabilirea unor repere?
- 4) Dacă răspunsul la această întrebare este negativ, care ar fi posibilele remedii pentru asigurarea protecției consumatorului, care să fie în acord cu prevederile articolului 6 alineatul (1) din Directiva [93/13]?”

Cu privire la întrebările preliminare

- 24 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul procedurii de cooperare între instanțele naționale și Curte instituite la articolul 267 TFUE, este de competența acestora să ofere instanței naționale un răspuns util, care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată. Din această perspectivă, Curtea trebuie, dacă este cazul, să reformuleze întrebările care îi sunt adresate (Hotărârea din 7 august 2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, punctul 34, precum și Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 27).
- 25 În această privință, trebuie să se precizeze că, în prezenta cauză, Curții nu i se solicită să se pronunțe cu privire la criteriile de apreciere a caracterului abuziv al clauzelor care reglementează mecanismul de stabilire a modului de calcul al ratei dobânzii variabile din contractul de împrumut în cauză. În schimb, întrebările adresate în prezenta cauză privesc numai consecințele constatării caracterului abuziv al unor astfel de clauze contractuale.
- 26 De asemenea, pentru a furniza un răspuns util instanței de trimitere, trebuie să se considere că, prin intermediul acestor întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța menționată solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că, în urma constatării caracterului abuziv al clauzelor care definesc mecanismul de stabilire a ratei dobânzii variabile într-un contract de împrumut precum cel în discuție în litigiul principal și atunci când acest contract nu poate continua să existe după eliminarea clauzelor abuzive în cauză și nu există nicio dispoziție de drept național cu caracter supletiv care să poată înlocui clauzele menționate, această dispoziție se opune ca instanța națională să stabilească un nou mod de calcul al ratei dobânzii sau să invite părțile la negocieri în vederea stabilirii unui nou mod de calcul al acestei rate, fără stabilirea unor repere pentru aceste negocieri.

- 27 Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie amintite, în prealabil, fundamentele protecției consumatorilor în domeniul clauzelor contractuale cu caracter abuziv care decurg din Directiva 93/13, astfel cum a fost interpretată de Curte.
- 28 Sistemul de protecție instituit de Directiva 93/13 se întemeiază pe ideea potrivit căreia consumatorul se află într-o situație de inferioritate față de un profesionist în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, situație care îl determină să adere la condițiile formulate în prealabil de profesionist, fără a putea exercita o influență asupra conținutului acestora. Având în vedere o asemenea situație de inferioritate, această directivă obligă statele membre să prevadă un mecanism care să asigure ca orice clauză contractuală care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale să poată fi controlată pentru aprecierea eventualului său caracter abuziv (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punctul 37 și jurisprudența citată).
- 29 În acest sens, instanței naționale îi revine, în temeiul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, obligația de a înlătura aplicarea clauzelor abuzive pentru ca ele să nu producă efecte obligatorii pentru consumator, cu excepția cazului în care consumatorul se opune (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 58 și jurisprudența citată). Cu toate acestea, contractul trebuie să continue să existe, în principiu, fără nicio altă modificare decât cea rezultată din eliminarea clauzelor abuzive, în măsura în care, în conformitate cu normele de drept intern, o asemenea menținere a contractului este posibilă din punct de vedere juridic (a se vedea printre altele Hotărârea din 5 iunie 2019, GT, C-38/17, EU:C:2019:461, punctul 42 și jurisprudența citată).
- 30 Prin urmare, atunci când instanța națională constată nulitatea unei clauze abuzive cuprinse într-un contract încheiat între un profesionist și un consumator, instanța menționată nu poate să completeze acest contract modificând conținutul acestei clauze (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 59 și jurisprudența citată).
- 31 Astfel, Curtea a considerat că, în cazul în care instanța națională ar avea posibilitatea să modifice conținutul clauzelor abuzive care figurează într-un astfel de contract, o asemenea posibilitate ar putea aduce atingere realizării obiectivului pe termen lung urmărit prin articolul 7 din Directiva 93/13. Această posibilitate ar contribui la eliminarea efectului descurajator pe care îl are asupra profesioniștilor faptul că asemenea clauze abuzive pur și simplu nu sunt aplicate față de consumator, în măsura în care aceștia ar fi în continuare tentați să utilizeze clauzele menționate, știind că, chiar dacă acestea ar fi invalidate, contractul va putea fi totuși completat de instanța națională în măsura în care este necesar, garantând astfel interesul respectivilor profesioniști (Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punctul 69, Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punctul 79, Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, EU:C:2019:250, punctul 54, precum și Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 60).
- 32 În schimb, atunci când un contract încheiat între un profesionist și un consumator nu poate continua să existe după eliminarea unei clauze abuzive, Curtea a admis că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu se opune ca instanța națională, în temeiul principiilor din dreptul contractelor, să elimine clauza abuzivă prin înlocuirea acesteia cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv, în situații în care invalidarea clauzei abuzive ar obliga instanța să anuleze contractul în ansamblul său, expunându-l prin aceasta pe consumator unor consecințe deosebit de prejudiciabile, astfel încât acesta din urmă ar fi în acest fel penalizat (a se vedea printre altele Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punctele 80 și 83, Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, EU:C:2019:250, punctul 56, Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punctul 48, precum și Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 61).

- 33 O asemenea înlocuire este deplin justificată în lumina finalității Directivei 93/13. Astfel, ea este conformă cu obiectivul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, întrucât această dispoziție urmărește să înlocuiască echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților cu un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea între aceste părți, iar nu să anuleze toate contractele care conțin clauze abuzive (a se vedea printre altele Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punctele 81 și 82, precum și jurisprudența citată, Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, EU:C:2019:250, punctul 57, precum și Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 62).
- 34 În cazul în care, într-o situație precum cea descrisă la punctul 32 din prezenta hotărâre, instanța națională nu ar putea să înlocuiască o clauză abuzivă cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv și ar fi obligată să anuleze contractul în ansamblul său, consumatorul ar putea fi expus unor consecințe deosebit de prejudiciabile, așa încât caracterul descurajator care rezultă din anularea contractului ar risca să fie compromis. Astfel, în ceea ce privește un contract de împrumut, o asemenea anulare ar avea, în principiu, drept consecință exigibilitatea imediată a sumei împrumutate care rămâne datorată în proporții ce riscă să depășească capacitățile financiare ale consumatorului și, din această cauză, tinde să îl penalizeze mai degrabă pe acesta decât pe împrumutător, care, pe cale de consecință, nu ar fi descurajat să insereze astfel de clauze în contractele pe care le propune (a se vedea printre altele Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punctele 83 și 84, Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, EU:C:2019:250, punctul 58, precum și Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 63).
- 35 Pe de altă parte, Curtea a declarat de asemenea că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opune remedierii lacunelor unui contract, care rezultă din eliminarea clauzelor abuzive care figurează în acesta, numai pe baza unor dispoziții naționale cu caracter general care nu au făcut obiectul unei evaluări specifice din partea legiuitorului în scopul stabilirii unui echilibru între ansamblul drepturilor și obligațiilor cocontractanților și care, din acest motiv, nu beneficiază de prezumția lipsei caracterului abuziv, prevăzând că efectele exprimate într-un act juridic se completează printre altele cu efectele care decurg din principiul echității sau din obiceiuri, care nu sunt dispoziții supletive și nici dispoziții aplicabile în cazul unui acord între părțile la contract (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punctele 61 și 62).
- 36 În speță, instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe cu privire la competențele pe care articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 le conferă instanței naționale în ipoteza în care contractul nu ar putea continua să existe fără clauzele abuzive, dar în care instanța națională nu ar putea înlocui aceste clauze cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv.
- 37 Deși modul de redactare a articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu furnizează nicio indicație în această privință, trebuie subliniat că finalitatea Directivei 93/13 este aceea de a acorda un nivel ridicat de protecție consumatorilor. În special, legiuitorul Uniunii a indicat în mod expres la articolul 7 din Directiva 93/13, interpretat în lumina celui de al douăzeci și patrulea considerent al acesteia, că autoritățile, printre altele judiciare, trebuie să aibă la dispoziție mijloace adecvate și eficiente pentru a împiedica aplicarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.
- 38 În această perspectivă, astfel cum reiese din jurisprudența citată la punctele 31-34 din prezenta hotărâre, consecințele care trebuie deduse din constatarea caracterului abuziv al unei clauze cuprinse într-un contract încheiat între un profesionist și un consumator trebuie să permită realizarea a două obiective. Pe de o parte, instanța trebuie să se asigure că poate fi restabilită egalitatea dintre părțile la contract pe care aplicarea unei clauze abuzive în privința consumatorului ar fi pus-o în pericol. Pe de altă parte, trebuie să se asigure descurajarea profesionistului de a introduce astfel de clauze în contractele pe care le propune consumatorilor.

- 39 Or, Directiva 93/13 nu urmărește să prevadă soluții uniforme în ceea ce privește consecințele care trebuie deduse din constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale. Astfel, în măsura în care, în temeiul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, clauzele abuzive nu pot fi obligatorii pentru consumatori, aceste obiective au putut fi realizate, după caz și în funcție de cadrul juridic național, prin simpla neaplicare în privința consumatorului a clauzei abuzive în cauză sau, în cazul în care contractul nu ar fi putut continua să existe fără această clauză, prin înlocuirea acesteia cu dispoziții de drept național cu caracter supletiv.
- 40 Aceste consecințe ale constatării caracterului abuziv al unei clauze contractuale nu au însă un caracter exhaustiv.
- 41 Astfel, atunci când instanța națională consideră că contractul de împrumut în cauză nu poate, în conformitate cu dreptul contractelor, să continue să existe din punct de vedere juridic după eliminarea clauzelor abuzive în cauză și nu există nicio dispoziție de drept național cu caracter supletiv sau o dispoziție aplicabilă în cazul unui acord al părților la contract susceptibilă să înlocuiască clauzele respective, trebuie să se considere că, în măsura în care consumatorul nu și-a exprimat dorința de a menține clauzele abuzive, iar anularea contractului l-ar expune pe acest consumator unor consecințe deosebit de prejudiciabile, nivelul ridicat de protecție a consumatorului, care trebuie să fie asigurat în conformitate cu Directiva 93/13, impune ca, pentru restabilirea echilibrului real între drepturile și obligațiile reciproce ale cocontractanților, instanța națională să adopte, ținând seama de ansamblul dreptului său intern, toate măsurile necesare în vederea protejării consumatorului de consecințele deosebit de prejudiciabile pe care anularea contractului de împrumut în cauză le-ar putea provoca, printre altele ca urmare a exigibilității imediate a creanței profesionistului față de acesta.
- 42 În această privință, trebuie să se precizeze că, în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, nimic nu se opune printre altele ca instanța națională să invite părțile să negocieze în vederea stabilirii modalităților de calcul al ratei dobânzii, cu condiția ca aceasta să stabilească cadrul negocierilor respective și ca ele să urmărească stabilirea unui echilibru real între drepturile și obligațiile cocontractanților, ținând seama printre altele de obiectivul protecției consumatorului care stă la baza Directivei 93/13.
- 43 Astfel, după cum Curtea a amintit deja, această instanță este obligată să aplice, în măsura posibilului, dreptul său intern astfel încât să fie deduse toate consecințele care decurg, potrivit dreptului național, din constatarea caracterului abuziv al clauzei în cauză pentru a atinge rezultatul stabilit la articolul 6 alineatul (1) din această directivă, și anume ca o clauză abuzivă să nu creeze obligații pentru consumator (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 mai 2013, Jörös, C-397/11, EU:C:2013:340, punctele 52 și 53). Situația este aceeași atunci când trebuie să se determine, în urma constatării caracterului abuziv al unei clauze, consecințele care trebuie deduse din această constatare pentru a asigura, în conformitate cu finalitatea acestei directive, un nivel ridicat de protecție a consumatorului.
- 44 Cu toate acestea, trebuie precizat că competențele instanței nu se pot extinde dincolo de ceea ce este strict necesar pentru a restabili echilibrul contractual dintre părțile la contract și pentru a proteja astfel consumatorul de consecințele deosebit de prejudiciabile pe care le-ar putea provoca anularea contractului de împrumut în cauză. Prin urmare, dacă instanței i s-ar permite să modifice sau să atenueze în mod liber conținutul clauzelor abuzive, o asemenea putere ar fi de natură să compromită realizarea ansamblului obiectivelor vizate la punctul 38 din prezenta hotărâre.
- 45 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la întrebările adresate că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că, în urma constatării caracterului abuziv al clauzelor care definesc mecanismul de stabilire a ratei dobânzii variabile într-un contract de împrumut precum cel în discuție în litigiul principal și atunci când acest contract nu poate continua să existe după eliminarea clauzelor abuzive în cauză, anularea contractului menționat ar avea consecințe deosebit de prejudiciabile pentru consumator și nu există nicio dispoziție de drept național cu caracter supletiv, instanța națională trebuie să adopte, ținând seama de ansamblul dreptului său

intern, toate măsurile necesare în vederea protejării consumatorului de consecințele deosebit de prejudiciabile pe care anularea contractului menționat le-ar putea provoca. În împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, nimic nu se opune printre altele ca instanța națională să invite părțile să negocieze în vederea stabilirii modalităților de calcul al ratei dobânzii, cu condiția ca aceasta să stabilească cadrul negocierilor respective și ca ele să urmărească stabilirea unui echilibru real între drepturile și obligațiile cocontractanților, ținând seama printre altele de obiectivul protecției consumatorului care stă la baza Directivei 93/13.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- ⁴⁶ Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acestora să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretat în sensul că, în urma constatării caracterului abuziv al clauzelor care definesc mecanismul de stabilire a ratei dobânzii variabile într-un contract de împrumut precum cel în discuție în litigiul principal și atunci când acest contract nu poate continua să existe după eliminarea clauzelor abuzive în cauză, anularea contractului menționat ar avea consecințe deosebit de prejudiciabile pentru consumator și nu există nicio dispoziție de drept național cu caracter supletiv, instanța națională trebuie să adopte, ținând seama de ansamblul dreptului său intern, toate măsurile necesare în vederea protejării consumatorului de consecințele deosebit de prejudiciabile pe care anularea contractului menționat le-ar putea provoca. În împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, nimic nu se opune printre altele ca instanța națională să invite părțile să negocieze în vederea stabilirii modalităților de calcul al ratei dobânzii, cu condiția ca aceasta să stabilească cadrul negocierilor respective și ca ele să urmărească stabilirea unui echilibru real între drepturile și obligațiile cocontractanților, ținând seama printre altele de obiectivul protecției consumatorului care stă la baza Directivei 93/13.

Bonichot

Bay Larsen

Toader

Safjan

Jääskinen

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 25 noiembrie 2020.

Grefier
A. Calot Escobar

Președintele Camerei întâi
J.-C. Bonichot